

СОДЕРЖАНИЕ

Указание, рекомендации по использованию пластинки для 1—2 кл. начальных школ (Золтан Лацо)	241
Лайош Бардош: Бормотания (X)	252
Лайош Вардяш: Как исследовать народную музыку?	254
Надашди Калман 75 лет	261
Примерный учебный план для I кл. гимназий (Миклош Чик)	262
Виктор Раполти: Роль игровых методов в обосновании музыкальных умений (2 часть)	264
Йозеф Палфалви: Игорь Стравинский — Симфония псалом (Знания по музыке в IV. кл. гимназий)	271
Из контрольных работ студентов	
Жузанна Контра: Золтан Кодаль и венгерский язык	278

КНИГИ

INHALT

Laczó, Zoltán: Hinweis und Vorschlag zur Aufnützung der Schallplatten in der 1. und 2. Klasse der Grundschule (2. Teil)	241
Bárdos, Lajos: Gemurre (X.)	252
Vargyas, Lajos: Wie sollte man Volkslied sammeln?	254
Nádasdy, Kálmán is 75 Jahre alt ...	261
Lehrgang-Vorschlag für die I. Klasse des Gymnasiums (Csik, Miklós) ...	262
Rápolthy, Viktor: Die Rolle der spielerischen Methode in der Grundlegung der musikalischen Fertigkeit (2. Teil)	264

Dr. Papp, Géza: Bemerkungen zu einer Skizzen Serie	268
Pálfalvi, József: Igor Stravinsky — Psalmsymphonie (Musikwerk Darstellung, Gymnasium IV. Klasse) ...	271
Aus den Elaboraten der Studenten	
Kontra, Zsuzsanna: Kodály, Zoltán und die ungarische Sprache	278

BÜCHER

CONTENTS

Zoltán Laczó: Recommendations and Directions for the Use of the Record for the 1st and 2nd Classes of Primary Schools (part 2.)	241
Lajos Bárdos: Grumblings (X.)	252
Lajos Vargyas: How to Collect Folk Music	254
Nádasdy, Kálmán is 75 years old ...	261
Recommendation of a Curriculum for the 1st Class of Secondary Schools (Miklós Csik)	262
Viktor Rápolthy: The Role of Playful Methods in the Founding of Musical Ability (part 2.)	264
Dr. Géza Papp: Marginal notes to a sketch	268
József Pálfalvi: Igor Stravinsky — Psalm-Symphony (representation of the work for the 4th class of secondary schools)	271
From Papers of Undergraduates	
Zsuzsanna Kontra: Zoltán Kodály and the Hungarian Language	278

BOOKS

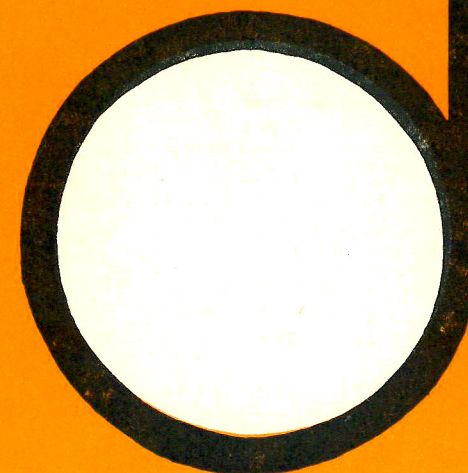
Index: 25 247

Az ének-zene tanítása

XXII. ÉVFOLYAM

1979 6

AZ OKTATÁSI
MINISZTERIUM
MÓDSZERTANI
FOLYÓIRATA

Hogyan gyűjtsünk népzene?

Mi a népdal?

Népdalnak nevezzük azokat a dalokat, amelyeket a nép, különösen a dolgozó parasztság apáról fiúra szálló hagyományból ismer és dalol. Szerzőjét, eredetét senki sem ismeri; mindig egymástól és az öregebbektől tanulták, ezért köztulajdonnak tekinti mindenki. Változtatnak is rajta, hol szándékosan, hol önkéntelenül, ezért igen ritka az olyan dal, amelyet akár két szomszédos faluban is teljesen egyformán tudnának: legkevesebb, hogy más szöveget, „nótát” húznak rá ugyanarra a dallamra. A sok apró változtatásból az idők folyamán új dal is keletkezhetik, így jön létre az új népdal: nem egy szerző munkája, hanem soké, a közösségé.

A műzenei alkotások ismert szerzők művei, s azokon változtatni nincs joga senkinek. Érinthetetlen formáját őrzi az írásos terjedés is, míg a népdal szájhagyományban él és terjed, tehát nincs „egyetlen”, „változtathatatlan” alakja. A műzenében még egy négysoros kis dal is egyéni alkotás, bármennyire közel álljon is terjedelmében és formájában a népdalhoz.

Az a hagyomány, melyet a nép őríz, valaha az egész közösségé volt. A leg-egyszerűbb körülmények közt élő őstársadalmakban is találunk valami zenét: igen egyszerű, pár hangnyi dallamcsírákat, melyek vég nélkül ismétlődnek. Ezek nyilván éppen olyan közös termékei ezeknek a közösségeknek, mint a nyelv. És amint a nyelvet is az egész közösség gazdagítja további élete folyamán, ugyanúgy fejlődik a népzene is: a szájhagyomány lehetővé teszi, hogy apró, alig észrevehető változtatásokat újra meg újra hozzáadjanak a meglevőhöz, amit aligha nevezhetnénk „egyéni alkotás”-nak, már csak azért sem, mert csak akkor maradnak fenn a hagyományban, ha a többieknek tetszik, ha a közösség elfogadja és továbbadja. Így a népek fejlődésével népdaluk is állandóan fejlődik: új formák alakulnak ki, ezek a régiekkel együtt élnek a fejlődő közösség új dallamfordulatokat, új ritmus-kombinációkat talál ki s ami általános tetszésre talál, annak mintájára száz és száz, többé-kevésbé hasonló dallam keletkezik. Különösen így van ez, amikor egy nép új környezetbe jut, idegen népekkel kerül érintkezésbe, akiktől eddig ismeretlen, új dallamokat tanul meg. Ha ezeknek bizonyos tulajdonságai megtetszenek, akkor azok mintájára maga is alkot új dalokat, vagy saját régi dalait alakítja át az újonnan tanultak mintájára. Ilyenkor a népdal új virágzásba borulhat, számos egymáshoz hasonló, egyvágású dal terem: egységes „stílusok” alakulnak ki. A magyar népzeneben is ismerünk ilyen virágzásokat, „egységes stílusokat”. A legrégebbi, a tudomány megállapítása szerint, a honfoglalás előtti időkben folyt le, amikor a magyarság török népekkel élt egy közösségben. De vannak olyan dallamaink is, amelyek esetleg még ennél is régiebb és kezdetlegesebb viszonyok emlékét őrzik.

A magyarság egységes műveltsége a társadalom osztályokra tagozódásának megfelelően kettészakadt. Az uralkodó osztály egyre inkább az európai műveltség befolyása alá került, mely írott könyv, iskola, egyház révén terjedt, és egyre inkább megszakadt a kapcsolat a régi hagyományos, nemzeti műveltséggel, melyet már csak a dolgozó nép őrített. Ez a hagyomány azonban a vezető osztályok nélkül is tovább fejlődött és gazdagodott, elég csak arra a nagy új

virágzásra mutatni, amit a népzene a jobbágyfelszabadítás utáni időkben ért meg, amikor az új daloknak az a tömege született meg, amelyet falvaink fiatalosága ma is legszívesebben dalol. De fenntartott a néphagyomány dalokat a török harcok vagy a kuruc felkelés idejéből is, olyanokat is, melyeket a felette levő osztályoktól tanult el, de fenntartotta a régi, honfoglalás előtti zenei hagyományt is.

Újabban a népdal, a néphagyomány egyre általánosabbá válik és könyv, rádió, színpad, népi együttesek révén is terjed, tehát az írásos műveltség módján, írásba rögzítve kerül vissza a néphez. Sokfelé tudnak ma már faluhelyen is ilyen népdalokat, ami az újabb gyűjteményekből került újra a nép közé. Formailag ezek is az írásos műveltségből kerültek a hagyományba; tartalmuk szerint viszont olyanok, mint a hagyományosan terjedő dalok. Éppen ezért biztos, hogy dolgozó népünk ezeket könnyen magáévá teszi s hamarosan éppúgy alakítja és továbbadja, mint azelőtt. Gyűjtés alkalmával azonban jegyezzük fel pontosan ezek származását is úgy, ahogy azt alább a gyűjtési eljárásnál részletesen leírjuk.

A néphagyomány jelentősége

A néphagyománynak ezek az egymás mellett élő, különböző korú részei tehát a nemzeti műveltség múltjának egy-egy szakaszát képviselik. Rendkívül nagy a jelentőségük a magyar műveltség története szempontjából. Felvilágosítanak a régi művelődési változásokról, más népekkel való érintkezésekről és sok más kérdéssel oly korokban, amelyekben még egyáltalán nem rendelkezünk írásos emlékekkel, vagy ahol az emlékek zenei szempontból hiányosak, elégtelenek.

A tudomány szempontjából tehát különösen nagy jelentősége van a néphagyománynak.

Még nagyobb a jelentősége a *nemzeti művészet* szempontjából. Az új szocialista kultúra olyan zeneművészetet kíván, melyben az egész nép közös ízlése nyilvánul meg, melyet mindenki magáénak érez, mert a legáltalánosabb emberi érzéseknek mindenki számára közérthető kifejezése. A zenei néphagyomány, népdal éppen ilyen, tehát művészeinknek a népdalt kell felhasználniuk példának arra, hogy közösségi szellemű, új művészetet hozzanak létre. A ma művészetét, amely már minden tekintetben kifejezi a mai életet, a dolgozó embert, annak törekvéseit, örömeit. A századokon keresztül nemzedékről nemzedékre szálló hagyományból ugyanis kirostálódik mindaz, ami csak ideig-óráig tetsző, divatos sajátság, ami viszont hosszú századokon keresztül megmarad benne, amit minden új „virágzásban” újra meg újra megvalósít, az a nemzeti közösség lelkéhez közel áll, az az egész nép érzéseit fejezi ki. Amit eddig a magyar zeneművészet csak időnkint is alig tudott megvalósítani, azt a néphagyomány megvalósította: a nemzeti közösség lelkének kifejezését zenében.

Ma, amikor a felszabadult nép birtokba veszi az egész nemzeti kultúrát is, amikor megszűnik az a kettősség, ami a feudális és kapitalista korokban az uralkodó osztály és a nép közt fennállt, akkor a nép által fenntartott régi hagyomány is megszűnik másodrendű műveltség lenni, és újra az lesz, ami volt régen: az egész nemzet érzelmének kifejezője. Az egész társadalom magáévá teszi, él vele és fejleszti, formálja, tudatosítja és mindennapi élete részévé teszi a népdalt, másrészt a zeneszerzők művészetük alapjává teszik, s belőle tanulják meg, hogy kell közösségi szellemű, nemzeti zenét teremteni a népdalnál magasabb, bonyolultabb zenei formákban is.

A gyűjtés régen és most

A népdalnak nagy jelentőségét már régebben is felismerték azok a nagy művészek, akiket nem elégitett ki koruk és társadalmuk divatos művészete és akik mélyebb és szélesebb körökben ható művészetet kívántak teremteni. Bartók Béla és Kodály Zoltán, majd tanítványaik már évtizedekkel ezelőtt megkezdtek a népzene tudományos összegyűjtését és művészeti tanulságainak felhasználását.

Nem elégedhetünk meg azzal, amit ők végeztek. Egyrészt magának a népzenei tudománynak is szüksége van újabb és újabb adatokra, hogy a részletkérdéseket világosabban láthassuk, ezért folyton kell gyűjtenünk még ott is, ahol már járt néprajzi gyűjtő, még inkább ott, ahol senki se járt; másrészt most már magának a népnek kell felismernie és tudatosítania önmaga számára hagyománya jelentőségét és az egész társadalomnak kell részt vennie a hagyomány felújításában, fejlesztésében, elterjesztésében. Ezért kell ma már a tudományos kutatók mellé a *társadalmi gyűjtők ezreinek* felsorakozniok.

Mit gyűjtünk?

Egyszerűbb volna a kérdés, ha a dolgozó nép közt, legalább egy részében, mondjuk a dolgozó parasztság körében, csak a hagyományos zene élne, és semmi más. Csakhogy már régen nem ez a helyzet. A kapitalista társadalom, iskola, rádió, gramofon útján, oly nagy mértékben terjesztette el a polgári zene értéktelen, selejtes darabjait, slágert, műdalt, jazz-tánczenét és más hasonlót, hogy sok helyen ez már kiszorítással fenyegette a nép zenei hagyományát. Legtöbb vidéken a *kispolgári zene* annyira megzavarta a nép ízlését, hogyha saját hagyománya után kérdezősködtünk, akkor is „magyar nótákkal”, nemritkán slágerekkel huzakodott elő. De, ahol a hagyomány is erősen él, ott is inkább az új stílusú népdalokat ismerik általánosan, a régi dalokat, a hagyomány legértékesebb darabjait már csak egy-két öregember tudja, aki legtöbbszor maga sincs tisztában azok jelentőségével. Legelső feladatunk tehát, ha a néphagyomány gyűjtésében vagy felújításában részt akarunk venni, hogy meg tudjuk különböztetni a népdalt a műdaltól, mindattól a „magyar nótáktól”, slágertől, ami nem része a néphagyománynak. A következőkben olyan útbaigatásokat akarunk nyújtani, amelyekkel zenei képzettség nélkül is el lehet indulni a népdal felismerése és felújítása útján.

Slágert, iskolai éneket és hasonlót aránylag könnyen felismer mindenki; nehezebb megkülönböztetni a múlt század és a századforduló dalszerzőinek műdalait, az úgynevezett „magyar nótákat” a népdaloktól. Vannak azonban olyan tulajdonságai is a népdaloknak, amelyek egyik-másik típusára jellemzők, ezeknek segítségével tehát legalább egyes népzenei típusokat fel tudunk ismerni, ami gyűjtésnél megadja legalább az első tájékozódást, hogy eljussunk a valódi néphagyományhoz.

Legkönnyebben hozzáférhető a népdaloknak az az újabb fajtája, amelyet mindenütt a fiatalok énekel. Ezek négy sorból állanak, túlnyomó részüknek első és utolsó sora teljesen ugyanaz. (Itt mindig a *dallam zenei* sorairól beszélünk, vagyis egy olyan hosszú dallamszakasról, amit egy-egy verssorra énekelnek.) Vegyük például a következő, országszerte ismert dalt.

Al - ma a fa a-latt, nyá - ri pi-ros al - ma.

Ha-rag - szik rám a sze - re-tőm é-des - any - ja.

En - gem gya-láz, en - gem tesz a vesz a szó - ra,

Sze - re-tem a fi - át, nem te - he-tek ró - la.

A két szélső sor teljesen egyezik, és ugyancsak egyezik a két belső is, csak a 3. sor utolsó hangja eltérő. Tulajdonképp az egész dal csak két sorból áll, amelyből a második rögtön megismétlődik (apró változásokat nem tekintve), az első pedig a végén visszatér. Azt is megfigyelhetjük, hogy a két belső sor magasabban jár, mint a két szélső. Ilyen dalt találunk legnagyobb mennyiségben, amellyel ez a forma *csak népdalban* található, semmiféle műdal nem ismeri. Ha tehát ilyen felépítésű dallal találkozunk gyűjtés közben, néhány véletlen kivételtől eltekintve, biztosak lehetünk, hogy az népdal.

De lehet még egyszerűbb felépítése is egy-egy népdalnak: hogy mind a négy soruk azonos, csak a két középső magasabban van. Például:

Ki-haj-tom a li-bám a rét - re,

Ma-gam is le - ü - lök mel-lé - je,

El-ki - ál - tom ma-gam: li-bu-li - bus-kám!

Űl-jél az ö - lembe, I - lus - kám.

A két középső sor öt hanggal magasabbról indul, mint a szélsők. Az ilyen dal, mely tulajdonképp csak egy sorból áll, szintén biztosan népdal.

Már nem ilyen kizárólagosan népdalforma a következő dalé:

Er-dő, er - dő, er - dő, ma - ros - szé - ki ke - rek er - dő,

Madár la - kik ben - ne, ma - dár la - kik ti - zen - ket - tő.

Cuk - rot ad - nék annak a madár - nak, da - lol - ja ki ne - vét a ba - bámnak.

Csár - dás kis - an - gya - lom, ér - ted fáj a szí - vem na - gyon.

Ennek már három sora egyenlő egymással, egy magasságban is van s csak a harmadik eltérő. Az ilyen dalok rendszeren hosszú sorokból állanak: a verssorokban 14–20 szótag is lehet, sőt több is. Többnyire ilyenek a legújabb menetelő katonanóták is.

Már ritkább a népdalok közt az olyan, mint a következő példa:

Nin - csen szebb a ma - gyar lány - nál,

Vé - kony, karcsú de - re - ká - nál,

Oly - lyan kar - csú, mint a nád - szál,

Ma - ga jár a le - gény u - tán.

Hasonlít az előbbi formára: ennek is három sora egyezik, csak a második öt hanggal magasabb indul. Ez a forma műdalokban gyakoribb.

Mindezekben a dallamfajtákban megeshetik, hogy az ismétlődő sorban egy-két hang eltér, sőt sokszor hosszabb részek is. Ezt a változatosság, vagy az egymás után következő sorok jobb kapcsolódása kívánja. Ilyent láthatunk az 1. példában, a 3. sor végén: „...szóra”, vagy a 2. példa 3. sorának végén: „libu-libuskám”. Az ilyen kis eltérések nem változtatnak annyira a dallamon, hogy ne éreznénk a megfelelő két-két sor azonosságát. Az eltérés lehet a sor elején is, nemcsak a végén.

Eddigi négy példánk közös vonása a *visszatérő forma*: a dal eleje a végén újra visszatér. Erről felismerhetjük az új dalokat, a fiatalság dalait. Ezek mel-

lett azonban keresnünk kell a ritkább, nehezebben megtalálható régi dallamokat is, amelyeket már többnyire csak egy-két nehezen megszólaltatható öreg ismer a faluban. Ezek közt is vannak olyanok, amelyeket már formájukról is felismerhetünk. Daloljuk el például a következő dallamot:

Meg - is - mer - ni a ka - nászt cif - ra já - rá - sa - ról,

Ú - zött - fű - zött bocs - ko - rá - ról, ta - risznya szíj - já - ról. változata)

Húccs ki, disz - nó, a be - rek -ből, csak a fü - le lát - szik,

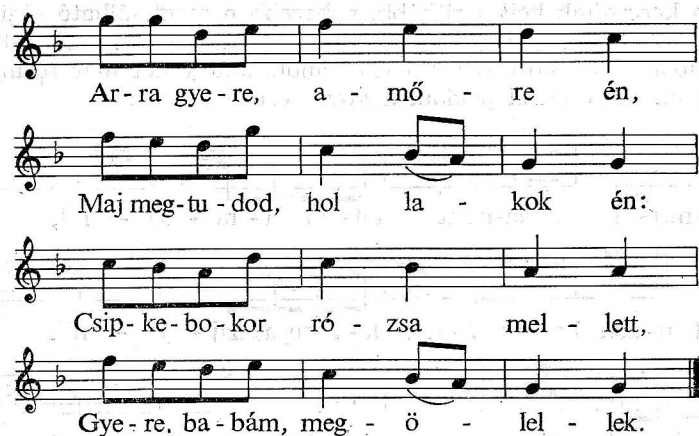
Ka - nász - boj - tár bo - kor a - latt me - nyecs - ké - vel ját - szik. változata)

Itt is vannak ismétlődő sorok, de nem olyan sorrendben, mint az előbbieken. Az első sor nem tér vissza a dal végén, a két középső sor sem magasabb. Itt az első két sor van magasabban s aztán ugyanaz a két sor tér vissza öt hanggal mélyebben. Tehát az 1. sor a 3.-nak magasabb változata, a 2. pedig a 4.-nek. (Tulajdonképp az 1. és 2. sor is azonos, csak az utolsó két hangjuk különbözik és közben egy-egy aprózás. Apróbb eltérés van még a 3. sor elején is, ahol a kezdő 4 hang nem egyenlő, mint az 1. sorban, hanem kissé ki van cifrázva. Lényegében tehát ez a dal is csak egy sorból áll, ami kis változtatással megismétlődik, azután 5 hanggal mélyebben hallható.) Ez a forma szintén *csak népdalban* fordul elő, de míg a visszatérő forma az új dalokra jellemző, addig ez a mélyebben ismétlődő forma a régi, honfoglalás előtti dallamokra.

Ötödik példánk élénk ütemű táncdal, de nem minden régi dalunk ilyen. Sokkal nagyobb számban vannak a régiek közt olyanok, amelyekre nem lehet táncolni, mert bánatosan elnyújtva vagy beszédszerűen dalolnak.

Haladottabb gyűjtők, kottaismerők, hangszerjászok zenészek megjegyezhetik azt is, hogy ötödik példánkban és a hasonló régi dalokban egy különleges hangsor található: az ötfokú. (g-b c d-f. Ezt zongorán legkönnyebben úgy állíthatjuk elő, ha csak a fekete billentyűkön játszunk: *esz-gesz asz b-desz*. Ötödik példánkat ebben az esetben *esz-en* kell kezdeni.) Ahol ilyen hangrendszert találunk, vagy legalább nyomait, az is biztos jele, hogy régi népdallal van dolgunk.

Ötödik példánk olyan népdalfajta, aminek neve is van, amit a nép használ: „Kánásznóta”. Az ilyenekre járják a „kánásztánc” nevű pásztortáncot. Ezzel a névvel kérdezősködhethetünk is gyűjtés közben; főleg a Dunántúl ismerik a kánásznótát. Másik népi elnevezés, melyen mindig meghatározott dalfajtát értenek, a „*dúdanóta*”. Sokfelé ismerik még az öregek ezt a szót s azokat a dalokat, melyeket így neveztek. Ezek is táncdalok, csak rövidebbek, mint az előbbi: rendszerint 6–7–8 szótagból áll egy-egy verssoruk. Egyik gyakori fajtája a következő:

Ebben a dalban legfeltűnőbb a ritmus: minden sorban négy gyors hang után két-két lassú van. Ez a ritmusfajta is csak régi táncdalaink egy csoportjában található, tehát biztos jele annak, hogy a dal régi és népdal.

Van még egy elnevezés, amit a nép a régi dalok egy csoportjára használ, ami után érdeklődhetünk, ha régi népdalt keresünk. Ez a „keserves”; igaz ugyan, hogy csak székelyek közt járja, tehát csak Erdélyben kérdezhetik a gyűjtők, de a Bukovinából Dunántúlra telepített székelyek is értik, tehát akik köztük akarnak népdalt gyűjteni, azoknak ismerniök kell. Ez azonban nem táncdalt jelöl, hanem szabadütemű, szomorú hangulatú dallamot.

Nemcsak táncdalt ismerhetünk fel ritmusáról: vannak a szabad beszédszerű dalok közt is olyanok, melyekben sajátságos tagolás van, amelyről egy bizonyos régi dalcsoportot biztosan felismerhetünk. Következő példánk ritmusa sok régi dalra jellemző:

Amint látjuk, lassú, nyújtott dallam, nincs benne feszes, táncszerű ütem. De minden sorában ismétlődik egy bizonyos tagolás: hat első hangja nagyjából egyenletes, rövidebb hang, amely után két hosszú, kitartott hang következik, amivel minden sor vége elnyúlik, lelassul.

Ezekkel a példákkal távolról sem merítjük ki a népdal teljes gazdagságát. Csak azokat a dallamfajtaikat mutattuk be, amelyeket különösebb zenei képzettség nélkül, népzenei tapasztalatok nélkül is fel lehet ismerni. Ha tehát gyűjtőmunkánk során valakitől ilyen dalokat hallunk, ott biztosak lehetünk, hogy elértünk a néphagyomány régebbi, ritkább csoportjához, tehát igyekezzünk az illetővel még sok hasonló dalt énekelteni. Tehát nem azt jelentik ezek a példák, hogy ami nem hasonló, az nem népdal, vagy ahol kanásznótát, dudánótát nem tudnak, ott nincs népdal, hanem csak azt, hogy ahol ilyesmi előkerül, ott már tudhatjuk, hogy elértünk a népzene legértékesebb eréig, tehát gyűjtésünk ott kecsegtet a legtöbb eredménnyel.

(Folytatjuk)

NÁDASDY KÁLMÁN 75 ÉVES

A kórusművészet parnasszusára első lépéseiket tevő kisiskolások is ismerik, élvezik Nádasdy Kálmán sok évtizedes munkásságának szerény, de fontos és teljes értékű gyümölcseit, eredményeit, hisz az ő remekbe készült — szép magyarsággal és gördülékeny zenei prozodiával megírt — fordításait, átköltéseit éneklik Neuwach Régi dalocskájában, Palestrina háromszólamú darabjaiban és még számos kórusműben.

Az Operaház fiatal segédrendezője azért lett 1926 és 32 között Kodály Zoltán zeneszerzés-növendéke, mert mestert keresett magának, aki szigorúan neveli a szakma kérdéseiben, és egyetemes kitekintést is ad leendő munkájának megalapozásához. A személyes tehetség, hajlam mellett ennek a szigorú iskolának is nagy része volt, lehetett abban, hogy Nádasdy Kálmán minden munkáját a szakma tisztelete és szeretete, ugyanakkor a közösség szolgálata, művészetén keresztül való megjobbításának szándéka vezette. Munkáiban — legyen az opera- vagy filmrendezés, oktatás és nevelés — mindig a történelmi és művészi igazság teljességét keresi, kutatja és adja át közönségének, tanítványainak. Szenvedélyesen — tudósi aprólékossággal, de művészi hevülettel és ihletettséggel — keresi meg a megjeleníteni, bemutatni kívánt kor minden fontos vonását. Ezért lesznek rendezései és előadásai is a részletek érdekessége, színessége mellett összefoglalók, teljes világképet adók. Ezt tapasztalhattuk, amikor az egyik kecskeméti Kodály Szemináriumon a Hány János soha nem sejtetten gazdag világába vezette be az énektanárokat. Ezért száll síkra a nagy mesterek — Bartók és Kodály — munkáját előkészítő és kiegészítő kisebb szerzők, a magyar irodalmi dal megteremtőinek meg- és elismertetéséért.

A remekművek szolgálatában, a nevelő szándékban, a minden részletre kiterjedő műgondban vallhatja példaképének őt minden magyar énektanár, az is, aki fordítói, remek kórusokat feltáró szerkesztői tevékenységén kívül közelről nem ismeri sokirányú, gazdag munkásságát.

Hetvenötödik születésnapján szívből kívánjuk az Operaház nyugalmazott főrendezőjének és igazgatójának, a Színművészeti Főiskola ma is aktív, új meg új tervekkel felvető professzorának, hogy még sok éven át gazdagíthassa közvetlen tanítványait, és a zenében, színházban, operában, irodalomban a világ művészi képét kereső közönséget sokoldalú munkásságának leszűrt eredményeivel. Amikor szeretettel és tisztelettel kívánunk erőt, egészséget, megköszönjük azt a sok szép élményt is, amelyet alkotói és rendezői munkája szerzett és szerez nekünk.

-s -y